

L'any del diluvi - Margaret Atwood

Després de les utopies van venir les distopies, és a dir, els llibres que descriuen societats futures gens modèliques: *1984*, *Un món feliç*, *Fahrenheit 451*, *La taronja mecànica*. A *La carretera*, Cormac McCarthy no se centrava tant en el funcionament d'una societat com en el desgavell que es produeix després del col·lapse. Amb *L'any del diluvi*, Margaret Atwood fusiona les dues tendències, ja que descriu tant la distopia com el desgavell, tant el funcionament de la maquinària social com les estratègies dels supervivents. Aquesta tria implica narrar els dos temps alhora, en capítols alterns. D'aquesta manera podem veure els protagonistes abans i després de la crisi, és a dir, del Diluvi Sec (la crisi en si mateixa, que és sobretot un repte del departament d'efectes especials, no té gaire interès literari: la majoria dels autors la tracten de manera el·líptica, i fan santament).

Cal ser ambiciós per abordar el repte de crear un món nou i poblar-lo de personatges creïbles. Per reeixir-hi, a més a més, cal estar dotat. En algunes novel·les d'aquesta mena, la profunditat de la reflexió perjudica els aspectes literaris, com si el lector hagués d'assumir que està llegint un assaig narrativitzat, i que per tant la credibilitat dels personatges no és tan important com la construcció de la societat (és el cas de *1984*, de George Orwell). Margaret Atwood, en canvi, aconsegueix l'equilibri entre la descripció estructural i les trames particulars. De fet, incorpora recursos que apareixen en molts bestsellers, com el psicòpata assassí o la prostituta de bona fe. D'altra banda, en els capítols sobre la infantesa i adolescència dels protagonistes, l'autora fa versemblants uns maldecaps que no depenen de l'estructura social sinó del desenvolupament hormonal, i que per tant poden aparèixer en qualsevol col·lectiu humà.

Una de les característiques de *L'any del diluvi* és que aborda amb detall l'ecologisme. La majoria dels protagonistes són membres dels Jardiners de Déu, una agrupació que propugna una vida que estigui en consonància amb la naturalesa, i que té una cosmovisió i un santoral propis. Cada capítol s'inicia amb un himne i un sermó. Així, per exemple, en el penúltim hi podem llegir: "Els primats ancestrals van caure dels arbres; després van caure del vegetarianisme a la ingestió de carn. Després van caure de l'instint a la raó, i per tant, a la tecnologia, dels signes simples a la gramàtica complexa, i per tant, a les humanitats; del sense-foc al foc, i a partir d'aquí a la fabricació d'armes; i de

l'aparellament estacional a un neguit sexual constant. Llavors, van caure d'una vida feliç en el present a una contemplació ansiosa del passat desaparegut i del futur llunyà”.

La ideologia dels Jardiners de Déu es basa en criteris espirituals, però també científics. Pels Jardiners, morir significa “entrar a formar part de la gran dansa de proteïnes de Déu”. No és casual que entre els supervivents del Diluvi Sec hi hagi membres d'aquest grup, ja que la seva doctrina propugna l'autonomia energètica i ensenya a sobreviure en una societat mancada d'aliments envasats.

Resultaria inexacte afirmar que Margaret Atwood se situa en l'equidistància entre l'industrialisme a ultrança i el retorn a la naturalesa, però també seria injust reduir el llibre a propaganda acrítica, ja que incorpora ecologistes fanàtics, fins i tot ecologistes violents. L'autora també apunta tot de contradiccions en què incorren els ecologistes, com ara la utilització de la tecnologia per lluitar contra la tecnologia, o la ingestió de proteïna animal en situacions extremes (els Jardiners de Déu es consideren vegetarians), o l'esperança de continuar reciclant materials en una societat no industrialitzada. Finalment, planteja amb ironia l'ús dels eufemismes: els animals perjudicials, per exemple, no s'expulsen dels cultius, sinó que “es reubiquen”; d'altra banda, la porqueria no existeix, ja que senzillament es tracta de “coses que no s'han destinat a un ús adequat”. Si l'ecologisme és una fe, a la novel·la hi ha uns quants personatges que tenen dubtes raonables.

A la societat de *L'any del diluvi*, els animals estan al servei dels humans: es crien “poltres extensibles de creixement intensiu”, als quals es pot amputar parts dels cos sense que sentin dolor; existeixen polseres de meduses en miniatura per a les noies presumides que valoren una joia viva; es creen “assemblatges”, com ara el mofós, que ve a ser meitat mofeta que no fa pudor, meitat ós rentador desproveït d'agressivitat. Era només qüestió de temps que a algun aprenent de bruixot se li acudís dissenyar un assemblatge humà: una barreja de bellesa i estupidesa semblant a la civilització dels elois que mostra H. G. Wells a *La màquina del temps*, que assoleixen una mena de felicitat que està en relació inversament proporcional al quocient d'intel·ligència. Amb aquests assemblatges s'elimina “el dolor romàntic”, assegura el científic, però seria més exacte dir que s'elimina el romanticisme en ple: la malenconia i la plenitud, la gelosia i aquest conglomerat de sensacions, sentiments i literatura que, a falta d'un terme millor, continuem anomenant “amor”.

La literatura apocalíptica és generalment masculina. A *L'any del diluvi*, en canvi, els protagonistes pertanyen al gènere femení. Durant gran part del llibre no som davant l'últim home del planeta, sinó davant l'última dona (sense comptar bèsties afamades, ni que siguin bèsties humanes), fet que té conseqüències en la trama.

Margaret Atwood (Ottawa, Canadà, 1939), nascuda en una família de científics, publica sobretot poesia i narrativa. *The Handmaid's Tale*, de 1985, es considera la gran distopia feminista del segle vint. El 2003 va publicar *Oryx and Crake*, on apareixen els Jardiners de Déu i uns quants personatges de *L'any del diluvi*. L'autora considera que aquests llibres són "ficció especulativa", o també "ciència ficció social", ja que parlen del que podria succeir en un futur. En català, fins ara tan sols disposàvem de les novel·les *Ull de gat* i *L'assassí cec*, més centrades en el present.

Si algun lector es vol fer una idea del que significa el merchandising d'una novel·la, que no deixi de visitar la pàgina web de *L'any del diluvi*. Hi trobarà, és clar, bosses i samarretes, no només amb el títol del llibre, sinó també amb referents interns, més subtils. També localitzarà fàcilment la llista de llibres que han influït els Jardiners de Déu, així com el nom de tots els seus sants, incloent-hi sant Chico Mendes i santa Dian Fossey, tots dos màrtirs. El més sorprenent, però, és que un compositor ha posat música als himnes dels Jardiners de Déu, i els ha editat en un disc que es pot comprar des de la web, així com les partitures i els tons de mòbil. La web també permet enllaçar amb pàgines d'ONG conservacionistes.

L'any del diluvi és un exemple de literatura de qualitat que no menysprea el lector mitjà, i que es col·loca al servei de la conscienciació social sense ofendre la intel·ligència. I conscienciació, en aquest cas, no significa només dones i ecologisme, ja que també podem entendre la novel·la com una advertiment davant el treball entès com a bé suprem, o bé com una reivindicació de l'amistat. No caldria retocar-la gaire per dur-la al cinema, ja que hi predomina l'acció. El resultat superaria previsiblement *The Book of Eli*, que també ajuntava, però de manera més barroera, l'espiritualitat amb la fi del món tal com el coneixem.